

İSTANBUL İSLAM BİLİM ve TEKNOLOJİ TARİHİ MÜZESİ

Prof. Dr.
Fuat Sezgin

❖ *Fuat Sezgin'in anısına ithaf edilmiştir* ❖

Türkiye Bilimler Akademisi
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

Fuat Sezgin

Güncellenmiş Baskı

Ankara 2026

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

The Istanbul Museum for the History of Science and Technology in Islam

Prof. Dr. Fuat Sezgin

© Türkiye Bilimler Akademisi, 2026

Bilim ve Düşünce Serisi No: 69

Science and Thought Series: 69

ISBN: 978-625-6110-77-9

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-77-9

Editör Editor

Prof. Dr. Turgay Anar

Grafik Tasarım Graphic Design

Ece Yavuz

Daha Önceki Baskılar:

- Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi Frankfurt am Main Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü, 2010

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2010

Baskı Printed by

Ankara Basım, Ankara

Şubat 2026

750 adet

Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya/Ankara TÜRKİYE

Tel: 0312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Sezgin, Fuat

İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi / Fuat Sezgin; ed. Turgay Anar --

Ankara : Türkiye Bilimler Akademisi, 2026.

252 s. : res. ; 19 x 27 sm. – (Bilim ve Düşünce Serisi: 69)

ISBN 978-625-6110-77-9

1. Bilim — Türkiye -- tarih. 2. Science — Türkiye -- history. 3. Teknoloji — Türkiye — tarih. 4. Technology – Türkiye – history. 5. Teknoloji -- İslam ülkeleri – tarih. 6. Technology -- Islamic countries – history. 6. Bilim--İslam ülkeleri—tarih. 7. Science--Islamic countries—history.

Q127.T9 S49 2026

509.17671

Fuat Sezgin'in kitaplarının Türkiye'deki basım hakları, Fuat Sezgin ve ailesinin özel izniyle TÜBA ve İBTAV'a aittir. Bu kitabın tüm yayın hakları Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırma Vakfı'na (İBTAV) aittir.

The printing rights of Fuat Sezgin's books in Türkiye belong to TÜBA and İBTAV with the special permission of Fuat Sezgin and his family. All publication rights of this book belong to the Turkish Academy of Sciences (TÜBA) and Fuat Sezgin Islamic Science History Research Foundation (İBTAV).

İçindekiler

v	Takdim
vii	Önsöz
1	Prof. Dr. Fuat Sezgin (1924-2018)
11	Müze'nin Kuruluşu
15	Müze'nin 24 Mayıs 2008'deki açılış konuşmalarından biri
21	İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi
23	İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nde asılmak için hazırlanan bazı paneller
43	Astronomi
83	Coğrafya
99	Denizcilik bilimi
113	Saatler
123	Matematik
137	Fizik - Teknik
153	Optik
161	Tıp
189	Kimya - Botanik
203	Mineraloji
211	Mimari
221	Savaş tekniği
230	Müzedede rölyefleri bulunan bazı oryantalistler

Güncellenmiş Baskıya

• Takdim

İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, İslam medeniyetinin bilim tarihine yaptığı özgün katkıları somut örnekler üzerinden görünür kılan, ülkemiz ve insanlık için önemli bir ilim ve kültür merkezidir. İslam dünyasında özellikle 9–16. yüzyıllar arasında gelişen astronomi, tıp, matematik, coğrafya, optik ve mühendislik birikimi; modern bilimin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. TÜBA Şeref Üyesi Merhum Prof. Dr. Fuat Sezgin'in öncülüğünde yürütülen çalışmalar, bu birikimin büyüklüğünü ortaya koymuş, bilim tarihine dair tek taraflı ve eksik anlatıların sorgulanmasına imkân sağlamıştır.

TÜBA, kuruluşundan bu yana Türk-İslam bilim ve düşünce mirasının ilmi yöntemlerle araştırılması, kayıt altına alınması ve yeni kuşaklara aktarılması için çalışmaktadır. Akademimizin bilim diplomasisi vizyonu, bilimi sadece teknik bir alan olarak değil, farklı medeniyetleri ve toplumları birbirine yaklaştıran ortak bir dil olarak görmektedir. Bu çerçevede, İslam bilim tarihine ilişkin nitelikli yayınların desteklenmesi, temel önceliklerimiz arasındadır.

Fuat Sezgin Bey'in sağlığında hazırlanmış olan bu çalışma; İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'ne yönelik sergilenen alet, düzenek ve modelleri tarihsel bağlamına yerleştiren bir başvuru kaynağı olarak tasarlanmıştır. İBTAV ve TÜBA çalışmanın hem bilim insanlarımız hem de bilim tarihine ilgi duyan geniş okuyucu kitlesi için ufuk açıcı olacağına inandığından kitabın güncellenmiş ikinci baskısını gerçekleştirmiştir.

Prof. Dr. Fuat Sezgin hocamızı rahmetle anarken bu eserin güncellenmesinde emeği geçen ve müzenin kuruluş ile gelişiminde katkısı bulunan tüm kurum ve kişilere; ayrıca kitabın ortaya çıkmasında görev alan bilim insanlarına ve teknik ekibe teşekkür ediyor, çalışmanın ülkemizde bilim tarihine ve bilimsel özgüven duygusunun güçlenmesine katkı sağlamasını diliyorum.

Bilim, medeniyetlerin ortak dilidir. Bu dili güçlendirdiğimiz ve geçmişin birikimini geleceğin imkânlarıyla buluşturabildiğimiz ölçüde, insanlığın ortak yarınlarını daha aydınlık kılacağıma inanıyorum.

Mecit ÇETİNKAYA
İBTAV Müttevelli Heyeti Başkanı

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER
TÜBA Başkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Önsöz

İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin anası durumunda bulunan Frankfurt Üniversitesi'ne bağlı Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü Müzesi'nin kataloğu *Wissenschaft und Technik im Islam* adı altında beş cilt halinde Ocak 2003 tarihinde tamamlanıp yayımlanabilmişti. O kataloğu Paris'te 2006'da Le Palais de la Découverte'in yapacağı sergiye yetiştirmek üzere hazırlanıp 2005'te basılan Fransızca çevirisi takip etti. Arapça tercümesinin birinci cildi 2007'de yayımlandı. İkinci cildinin tercümesi de bugünlerde baskıya gönderilmek üzere bulunuyor.

Türkçe tercümesi Türkiye Bilimler Akademisi tarafından sağlandı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'yla ortak olarak 2007'de yayımlandı. Bunun tıpkı basımını İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. 2008'de yaptı.

Frankfurt'taki Enstitümüzde hazırlanan beş cildin İngilizce tüm tercümesinin birkaç ay içinde basılmış olacağını ümit ediyorum.

Beş dilde (Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca ve Arapça) ayrı ayrı yayımlanmış bulunan "*Toplu bir bakış*" bir özet olmaktan ziyade müze ziyaretçisine bir kılavuz hizmeti sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Objelerin ortaya çıkış tarihlerini, çalışma tarzlarını, kullanılan kaynakları içermiyor; bunlar için *İslam'da Bilim ve Teknik* adı altında yayımlanan beş ciltlik kataloğa başvurulmalıdır. Bu büyük katalog ayrıca birinci cildinde "Arap-İslam Bilimler Tarihine Giriş" adı altında bu bilimlerin genel bilimler tarihindeki yerine dair bir tasarım kazandırmayı amaçlıyor.

Frankfurt/Main, 8 Temmuz 2009

Fuat Sezgin

☞ *Prof. Dr. Fuat Sezgin (1924-2018)*

Yirminci ve yirmi birinci yüzyıl bilim tarihi yazımının âbidevî figürlerinden biri olan Prof. Dr. Mehmet Fuat Sezgin, hayatını İslam medeniyetinin ilmî mirasını ortaya çıkarmaya, sistematize etmeye ve bu mirasın dünya bilim tarihindeki hak ettiği yeri almasını sağlamaya adanmış bir bilim insanıdır. Sezgin'in çalışmaları, özellikle 17 ciltlik dev eseri *Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)*, İslam bilim tarihini sadece bir bibliyografik döküm olmaktan çıkarıp, onu analitik ve bütüncül bir disiplin olarak yeniden tanımlamıştır. Sezgin'in çalışmaları, bilim tarihinin Avrupa merkezci anlatısına meydan okuyan, Rönesans'ın köklerinin yalnızca Antik Yunan'da değil, aynı zamanda ve büyük ölçüde İslam medeniyetinin birikiminde aranması gerektiğini kanıtlarıyla ortaya koyan bir paradigma değişimini temsil etmektedir.

Erken Yaşam ve Akademik Temeller (1924-1960)

Mehmet Fuat Sezgin, 24 Ekim 1924'te Bitlis'te dünyaya geldi. Akademik hayatının temelleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde atıldı. Burada, dönemin en önemli Alman oryantalistlerinden biri olan ve filolojik usul konusundaki titizliğiyle tanınan Hellmut Ritter'in öğrencisi oldu. Ritter'in ilmî disiplini, kaynaklara eleştirel yaklaşımı ve metin tahlilindeki derinliği, Sezgin'in tüm akademik kariyerini şekillendirecek olan metodolojik altyapıyı oluşturdu. Ritter, Sezgin'e sadece ilmî bir yöntem öğretmekle kalmadı, aynı zamanda ona İslam medeniyetinin yazma eserlerindeki saklı hazineye nasıl ulaşılacağına anahtarını da verdi.

Sezgin, bu dönemde Arapça, Süryanice, İbranice ve Latince gibi klasik dillerin yanı sıra modern Batı dillerini de içeren ve hayatı boyunca 27'ye ulaşacak olan olağanüstü dil yeteneğini geliştirmeye başladı. Bu dil hakimiyeti, onun birincil kaynaklara doğrudan erişimini ve farklı medeniyetler arasındaki entelektüel etkileşimi derinlemesine analiz etmesini sağlayan en temel aracı olacaktı.

1951 yılında üniversiteden mezun olan Sezgin, akademik çalışmalarına ara vermeden devam etti. 1954 yılında, İslam düşünce tarihinde çığır açan bir tezle doktora tamamladı: "Buhari'nin Kaynakları". Bu çalışmasında Sezgin, genel kabulün aksine, ünlü hadis âlimi Buhari'nin eserini oluştururken sadece sözlü rivayetlere değil, aynı zamanda kendisinden daha önceki döneme ait yazılı kaynaklara da dayandığını filolojik kanıtlarla ortaya koydu. Bu tez, hadis ilminin yazılı geleneğinin düşünülenden çok daha erken başladığını öne sürerek, İslam'ın erken dönem tarih yazımına ilişkin yerleşik kabullere meydan okuyordu.

Bir Kırılma Noktası: 1960 Darbesi ve Almanya Yılları

Fuat Sezgin'in Türkiye'deki akademik kariyeri, 1960 askeri darbesiyle ani ve sarsıcı bir şekilde kesintiye uğradı. Darbe sonrası oluşturulan ve "147'ler listesi" olarak bilinen, üniversitelerden ihraç edilen akademisyenler arasında o da yer alıyordu. Bu olay, Sezgin için şahsî bir trajedi olmakla birlikte, ilmî çalışmalarının odağını ve coğrafyasını değiştiren bir dönüm noktası oldu. Türkiye'de çalışma imkânı kalmayan Sezgin, 1961 yılında Almanya'ya göç etmek zorunda kaldı.

Almanya'da ilk başta misafir doçent olarak Frankfurt Goethe Üniversitesi'nde çalışmalarına başladı. Akademik yetkinliği ve çalışma disiplini kısa sürede fark edildi ve 1966 yılında aynı üniversitede profesör unvanını aldı. Almanya, Sezgin'e hayatının en verimli dönemini geçireceği, en büyük eserini yaratacağı ve İslam bilim tarihini dünyaya tanıttacağı müessesevî yapıları inşa edeceği bir zemin sundu. Bu dönemde, kendisi gibi bir oryantalist olan Ursula Sezgin ile evlendi. Ursula Sezgin, onun en büyük destekçisi ve çalışma arkadaşı oldu.

Sezgin'in Almanya'ya sürgünü, Türk akademisi için büyük bir kayıp olsa da onun çalışmalarının cihanşümul bir boyut kazanmasına olanak tanıdı. Frankfurt, onun için yeni bir başlangıç ve İslam bilim tarihini beynelmilel akademik gündeme taşıyacağı bir merkez haline geldi.

Magnum Opus: Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS)

Fuat Sezgin'in adıyla özdeşleşen ve bilim tarihindeki yerini perçinleyen şaheseri, şüphesiz Geschichte des Arabischen Schrifttums (GAS), yani "Arapça Yazmalar Tarihi"dir. Bu abidevî eser, onun yarım asrı aşan emeğinin, metodolojik titizliğinin ve eşsiz birikiminin bir ürünüdür.

GAS'ın Doğuşu ve Metodolojisi

Sezgin, çalışmalarına başlarken Alman oryantalist Carl Brockelmann'ın *Geschichte der Arabischen Litteratur (GAL)* adlı eserini tamamlamayı ve eksiklerini gidermeyi hedeflemişti. Ancak araştırmaları derinleştikçe, mevcut eserin kapsamının ve metodolojisinin İslam bilim mirasının zenginliğini yansıtmakta yetersiz kaldığını fark etti. Brockelmann'ın eseri daha çok mevcut yazmalara dayalı bir bibliyografya iken, Sezgin kayıp olduğu düşünülen veya gözden kaçırılan binlerce eserin izini sürerek, İslam medeniyetinin entelektüel haritasını yeniden çizmeye karar verdi. Böylece GAS, bir tamamlama projesi olmaktan çıkıp, tamamen özgün, çok daha kapsamlı ve analitik bir yapıya dönüştü.

Sezgin'in metodolojisi, filoloji, tarih ve bibliyografyayı birleştiren disiplinlerarası bir yaklaşıma dayanıyordu. Dünya kütüphanelerini ve arşivlerini sistemli bir şekilde tarayarak, yaklaşık 300.000 el yazmasını bizzat inceledi veya kopyalarına ulaştı. Bu süreçte, yazmaların sadece künyelerini çıkarmakla kalmadı, aynı zamanda içeriklerini analiz etti, farklı nüshaları karşılaştırdı ve bilim insanlarının birbirleriyle olan

etkileşimlerini ortaya çıkardı. Bu devasa çalışma, onun 27 dile yayılan olağanüstü ilmî yeteneği olmadan gerçekleştirilemezdi.

GAS'ın Kapsamı ve İçeriği

İlk cildi 1967'de, son cildi ise 2000'li yıllarda yayımlanan 17 ciltlik GAS, İslam medeniyetinde üretilmiş hemen her ilmî ve edebi alanı kapsayan ansiklopedik bir referans kaynağıdır. Eserin ciltleri şu temel alanlara ayrılmıştır:

- Kur'an İlimleri ve Hadis
- Fıkıh, Kelâm ve Tasavvuf
- Tarih ve Edebiyat
- Şiir
- Tıp, Eczacılık, Zooloji ve Veterinerlik
- Simya, Kimya, Botanik ve Tarım
- Matematik
- Astronomi ve Astroloji
- Dilbilim (Gramer ve Leksikografi)
- Riyazî Coğrafya ve Kartografya

GAS, sadece bir eser listesi sunmaz. Her bir bilim dalının tarihî gelişimini, o alandaki temel figürleri, eserlerinin muhteva tahlilini ve sonraki dönemlere tesirini detaylı bir şekilde inceler. Bu yönüyle eser, bibliyografik bir katalog olmanın ötesinde, İslam bilim ve düşünce tarihinin analitik bir dökümüdür. Sezgin, bu eseriyle yüzlerce yıldır karanlıkta kalmış veya unutulmuş binlerce bilim insanını ve eserini gün yüzüne çıkarmıştır. Eser, Arapçaya "Tārīkh al-turāth al-'Arabī" ve Türkçeye "Arap-İslam Bilimler Tarihi" başlıklarıyla çevrilmiştir.

Diğer Önemli Eserler ve Yayınlar

Fuat Sezgin'in üretkenliği GAS ile sınırlı kalmamıştır. İlmî birikimini farklı formatlarda ve daha geniş kitlelere ulaştırmak için çok sayıda başka eser de kaleme almıştır.

- **İslam'da Bilim ve Teknik:** Bu eser, Sezgin'in kurduğu müzelerdeki alet ve modellerin açıklamalarını içeren, tasvirî materyallerle zenginleştirilmiş bir katalogdur. İslam medeniyetinin teknolojik ve ilmî icatlarını somut örneklerle sergileyerek, teorik bilgiyi pratiğe döken bir başvuru kaynağıdır.

- **Amerika Kıtasının Müslüman Denizciler Tarafından Kolomb Öncesi Keşfi ve Piri Reis:** Bu eserinde Sezgin, Piri Reis haritası ve diğer kartografik kanıtlardan yola çıkarak, Müslüman denizcilerin Kristof Kolomb'dan yüzyıllar önce Amerika kıtasına ulaşmış olabileceğine dair güçlü tezler ileri sürmüştür.

- **Zeitschrift für Geschichte der Arabisch-islamischen Wissenschaften:** 1984 yılında kurduğu bu Almanca dergi, Arap-İslam bilimleri tarihi alanında yapı-

lan en güncel ve nitelikli araştırmaların yayımlandığı, uluslararası düzeyde saygın bir akademik platform haline gelmiştir.

- **Faksimile Yayınlar:** Sezgin, bilim tarihçilerinin birincil kaynaklara erişimini kolaylaştırmak amacıyla, nadir bulunan veya tek nüsha olan yaklaşık 1300 ciltlik el yazması eserin tıpkıbasımını (faksimile) gerçekleştirmiştir. Bu devasa proje, İslam bilim mirasının korunması ve yeni nesil araştırmacılara aktarılması adına paha biçilmez bir hizmettir.

Bu eserler, Sezgin'in sadece bir tarihçi değil, aynı zamanda bir küratör, yayıncı ve bilim iletişimcisi olarak da ne denli vizyoner olduğunu göstermektedir.

Müessesevî Miras: Enstitüler ve Müzeler

Fuat Sezgin, araştırmalarının sadece kütüphane raflarında kalmaması, somut ve kalıcı bir mirasa dönüşmesi gerektiğine inanıyordu. Bu vizyonla, hayatı boyunca üç büyük müessesevî yapıya imza attı.

1. **Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü (Frankfurt, 1982):** Kral Faysal Uluslararası İslam Araştırmaları Ödülü'nü kazandıktan sonra aldığı finansal destek ve 14 Arap ülkesinin katkılarıyla Frankfurt Goethe Üniversitesi bünyesinde bu enstitüyü kurdu. Enstitü, GAS projesinin merkezi üssü haline geldi ve Sezgin'in topladığı devasa kütüphane ile yazma koleksiyonuna ev sahipliği yaptı.

2. **İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi (Frankfurt, 1983):** Enstitünün hemen ardından, teorik bilgiyi somutlaştırmak amacıyla bu müzeyi kurdu. Müzede, İslam alimlerinin eserlerindeki tariflerden yola çıkarak yeniden imâl edilmiş 800'den fazla ilmî alet, cihaz ve model sergilenmektedir. Usturlaplar, su saatleri, cerrahî aletler, kimya düzenekleri ve haritalar gibi objeler, İslam medeniyetinin teknolojiye yaptığı katkıları gözle görülür kılmaktadır.

3. **İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi (İstanbul, 2008):** Sezgin, hayatının son döneminde en büyük hayallerinden birini gerçekleştirerek, birikimini doğduğu topraklara taşıdı. Frankfurt'taki müzenin bir benzeri, İstanbul Gülhane Parkı'nda onun öncülüğünde açıldı. Bu müze, Türkiye'de ve İslam dünyasında genç nesillere kendi ilmî miraslarını tanıtmak ve onlara ilham vermek adına atılmış tarihî bir adımdır.

Bu müessesevî yapılar, Sezgin'in mirasının devamlılığını sağlamaktadır. Ayrıca, onun adına kurulan Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı (İBTAV) ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Enstitüsü gibi kurumlar, onun açtığı yolda yeni araştırmacıların yetişmesine olanak tanımaktadır.

İlmî Etkisi ve Tezleri

Prof. Dr. Fuat Sezgin'in bilim dünyasına yaptığı en temel katkı, bilim tarihinin Avrupa merkezci anlatısını kökten sarsmasıdır. Onun çalışmalarıyla ortaya konan temel tezler şunlardır:

1. İslam Medeniyeti Bir “Taşıyıcı” Değil, “Kurucu”dur: Sezgin öncesi yaygın kanı, İslam medeniyetinin Antik Yunan bilimini alıp, koruyup, sonra Batı'ya aktaran pasif bir “köprü” veya “taşıyıcı” olduğu yönündeydi. Sezgin, binlerce kanıtla bu tezi çürüttü. Müslüman âlimlerin, aldıkları mirası sadece korumakla kalmayıp, onu eleştirel bir süzgeçten geçirdiklerini, geliştirdiklerini ve üzerine yepyeni disiplinler ve buluşlar inşa ettiklerini gösterdi.

2. Rönesans'ın İslam Medeniyetine Olan Borcu: Sezgin, Avrupa Rönesansı'nın sadece Antik Çağ'ın yeniden keşfiyle başlamadığını, aksine yüzyıllar boyunca İslam dünyasından Latinceye çevrilen matematik, astronomi, tıp, optik ve felsefe eserlerinin bu uyanışın temelini oluşturduğunu savundu. Rönesans'ı, İslam bilim ve felsefe birikimi olmadan anlamının imkânsız olduğunu ortaya koydu.

3. İlmî Geleneğe Süreklilik: Helenistik literatürün İslam dünyasına sanıldan çok daha erken, 7. yüzyılda girmeye başladığını ispat ederek, ilmî bilginin aktarımındaki sürekliliği vurguladı. Bu, Antik Çağ ile İslam Altın Çağı arasındaki boşluk algısını ortadan kaldırdı.

Bu tezler, Sezgin'i sadece bir bibliyograf veya filolog değil, aynı zamanda bilim tarihinin seyrini değiştiren büyük bir tarih felsefecisi konumuna yükseltmiştir. 50,000'den fazla kitaptan oluşan şahsî kütüphanesi, onun bu entelektüel mücadelesinin ve bitmek bilmeyen merakının somut bir kanıtıdır.

Ödülleri

Fuat Sezgin'in çalışmaları, yaşamı boyunca dünya çapında büyük takdir görmüştür. Aldığı sayısız ödül ve unvan arasında şunlar öne çıkmaktadır:

- Kral Faysal Uluslararası İslam Araştırmaları Ödülü (1978)
- Frankfurt Goethe Plaketi
- Alman Federal Cumhuriyeti Birinci Derece Liyakat Nişanı
- İran İslam Bilimleri Kitap Ödülü
- Türkiye Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü
- Kahire, Şam, Rabat ve Bağdat Arap Dili Akademileri fahri üyeliği
- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) şeref üyeliği

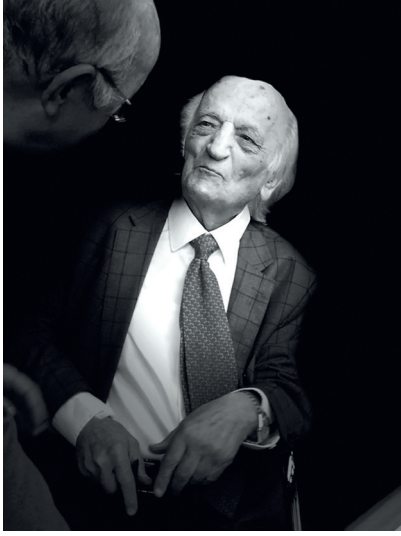
Türkiye Devleti, onun mirasına sahip çıkmak adına 2019 yılını “Prof. Dr. Fuat Sezgin Yılı” ilan etmiştir.

Prof. Dr. Fuat Sezgin, 94 yıllık ömrünün neredeyse 80 yılını bilime adanarak, 30 Haziran 2018'de İstanbul'da vefat etti. Cenazesi, kurucusu olduğu Gülhane Parkı'ndaki İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin bahçesine defnedildi.

Prof. Dr. Fuat Sezgin, tek başına bir enstitü gibi çalışarak, İslam medeniyetinin ilmî ve entelektüel mirasını insanlığın ortak hazinesine yeniden kazandırmış istisnâî bir bilim insanıdır. Onun çalışmaları, özellikle *Geschichte des Arabischen Schrifttums*, sadece geçmişi aydınlatmakla kalmamış, aynı zamanda bilim tarihinin gelecekte nasıl yazılması gerektiğine dair yeni bir metodoloji ve vizyon sunmuştur. Sezgin, İslam dünyasının ilmî potansiyeline olan inancını somut eserler ve kurumlarla kanıtlamış hem Batı'daki hem de Doğu'daki yerleşik önyargılara karşı ömür boyu süren bir entelektüel mücadele vermiştir. Kurduğu enstitüler, müzeler ve yetiştirdiği öğrencilerle mirası yaşamaya devam eden Fuat Sezgin, 21. yüzyılda bilim tarihini anlamak isteyen her araştırmacı için vazgeçilmez bir referans noktasıdır. Onun hayatı ve eserleri, adanmışlığın, metodik çalışmanın ve cesur bir vizyonun bir medeniyetin unutulmuş hafızasını nasıl canlandırabileceğinin en parlak örneği olarak tarihteki yerini almıştır.

Dr. Mehmet Tuğrul
2026

Fuat Sezgin'in anısına

• Müze'nin Kuruluşu

Arap-İslam bilimlerinin 9. yüzyılın başından 16. yüzyılın sonlarına kadar devam eden kreatif döneminde tanınan ve kullanılan alet ve düzeneklerini modellerle ortaya koyma fikri, Frankfurt Üniversitesi Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü'nün projeleri kapsamında, 1982'deki kuruluşundan kısa süre sonra gelişti. Bir dizi alet ve düzeneği Müslümanlar, bilimlerin diğer kültür çevrelerinden, özellikle eski Yunanlılardan alınışı çerçevesinde tanımış, bunların büyük kısmını geliştirmiş ve pek çoğunu da kendileri icat etmişlerdir. Bütün bunlardan bize sadece astronomide, tıpta, kimyada ve zaman ölçümünde faydalanan birkaç alet ulaşmıştır. Bilimler tarihi için büyük bir şanstır ki, Arap-İslam bilginleri kullandıkları alet ve düzenekleri birçok etüdlerinde ve kapsamlı eserlerinde tarif etmiş ve kısmen çizimlerini yapmışlardır; bunlardan sadece az bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır ya da bilinmektedir. Ebu'l Kâsım ez-Zehrâvî'nin kapsamlı bir tıp kitabı olan *Kitâb'ul-Tasrif'i* (M. S. 10. yüzyıl), fizik ve zaman hesabı üzerine İbn er-Rezzâz el-Cezerî'nin *el-Câmi'beyn el-ilm ve-ş-amel* isimli kitabı (M.S. 1200), astronomide Abu l-Hasan al-Marrâkuşî'nin *Câmi'el-mebâdi' ve-l-gâyât'ı* (M.S. 13. yüzyıl) bunlardan birkaçıdır.

Bu eserlerin ve aletler üzerine yapılmış diğer çalışmaların önemine 19. yüzyılda benden önceki pek çok değerli şarkiyatçı dikkati çekmiştir. Bunlardan biri, 1875-1928 yılları arasında, hayatının yarım yüzyıldan fazlasını Arap-İslam kültür çevresinin fen bilimleri ile ilgili katkılarına adanmış ve bu konuda 200'den fazla çalışma yayımlamış olan fizikçi ve bilim tarihçisi Erlangen'li Eilhard Wiedemann'dır. Takdir ve şükranla yad etmek benim için hoş bir vazifedir ki, Wiedemann, 1900'lerde Arap -İslam bilginlerinin aletlerinden birkaçının modellerini yaptırmaya başlayan ilk kişidir; hatta yaptırdığı aletlerin beş tanesini 1911'de Münih'teki Deutsches Museum (Alman Müzesi) satın almıştır.

1983 yılında, kaynaklardan ve araştırmalardan tanıdığım alet ve düzeneklerin modellerini sağlamağa başladığım zaman, günümüze gelmemiş ya da önceki şarkiyatçılar tarafından bilinmeyen ya da tarif edilmemiş olan yaklaşık 20-30 adet aletin modelini yapmak gibi, şimdi geriye dönüp baktığımda fazla mütevazı bulduğum bir hedef tasarlamıştım. Bunları, çoğu el yazması olan kaynaklarda tanıyıp anlamam ve onları model halinde yapabilecek şahısları bulmam gerekiyordu;

bunun için sadece sabır yeterli değildi. 2003 yılında geldiğimizde Frankfurt'taki Enstitünün bu iş için dar olan salonlarında, İslam bilim ve teknoloji tarihinde tanınan alet ve düzeneklerin 800'den fazlasının yer aldığı bir müze meydana gelmişti. Bu müze resmi olarak açılmamış olmasına rağmen her sene binlerce ilgili tarafından önceden kararlaştırılan zamanlarda ziyaret edilmektedir. Yaklaşık 12 yıl önce, Hessen Eyaleti üniversitelerinin kapılarının herkese açık olduğu bir günde, büyük bir ilgi ve 1500 civarındaki ziyaretçinin heyecanı ile karşılaşmak teşvik edici ve cesaret verici idi.

2003 yılında "*Wissenschaft und Technik im Islam*" (*İslam'da Bilim ve Teknoloji*) ismi altında 5 ciltlik ayrıntılı katalog yayımlandığında, müze artık oldukça tanınmakta idi. Bunun bir yıl sonra katalogun Fransızca'ya tercümesi takip etti, iki yıldan beri Türkçe tercümesi de mevcut olup İngilizce'si de basılmak üzeredir. Arapça tercümenin ilk cildi iki sene önce yayınlanmıştır, ikincisi ise 2-3 ay içinde baskıya girecektir.

Birçok defa değişik ülke ya da kuruluşlar, eserleri belirli bir süre sergileme ve hatta Frankfurt'da sergilenen aletlerin kopyalarıyla kendileri Frankfurt'taki gibi bir müze kurma arzularını ifade ettiler. 2005 yılında o zamanki Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Atilla Koç Frankfurt'taki enstitüyü ziyaret etti ve İstanbul'da benzer bir müzenin kurulması arzusunu dile getirdi. Bu benim için bir rüyanın gerçekleşmesi olacaktı, fakat maalesef öncelikle teklif edilen bina uygun görünmedi. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) müze kurulması hususunda benzer dileklerini ifade ettiler.

Büyük bir şans eseri olarak, Eylül 2006'da dostum Sayın Cevdet Akçalı vasıtasıyla İstanbul'da, Gülhane Parkı'nda tarihi bir bina kompleksinden haberdar oldum. Eskiden sultanların Has Ahırları olan bu binaların altı sene süren restorasyonu bitmek üzere idi. Görmek için gittiğimde binalara ve konumuna hayran kalmıştım. Şimdi, has ahırları mülkünde bulunduran İstanbul Belediyesi'ni bu müze için kazanmak gerekiyordu. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Dr. Kadir Topbaş o tarihte yurt dışında bulunuyor, fakat -bunu da şükranla ifade etmek istiyorum- o, bu müze fikrini duyduktan bir hafta geçmeden, enstitüyü ve özellikle müzeyi görmek üzere Frankfurt'a geldi. Dönüşünden birkaç gün sonra, müzenin kuruluşunu takiben sergilenecek aletlerin mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde gönderilmesi şartı ile onayını bildirdi. Ocak 2007'de müzenin kuruluş sözleşmesi imzalandı. Ertesi gün bu bağlamda, konuyla çok ilgilenen ve tam bir muvafakat gösteren Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a bir ziyarette bulundum. Bakanlar Kurulu kararı ile buna ilaveten bilimler tarihi için bir bilimler tarihi merkezinin kurulması devletçe onaylandı. Buna uyularak müzenin karşısındaki iki yan bina bu işe tahsis edildi.

23 sene önce hazır bulunan cömert bir Arap dostunun mali desteği ve isteği üzerine Amerika Birleşik Devletleri için bir sergi projesinin hazırlıklarına başlamıştık. Sponsorun onayını alarak aletlerin hazırlanmış bulunan yüzde 80'ini İs-

tanbul'daki yeni müzeye hediye edebildik. Bu proje için geri kalan masrafını da Türkiye Devleti üstlendi.

İstanbul'da ve daha önce de Frankfurt'ta İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin kuruluşunu teşvik eden faktör, evrensel bilimlerin tarihini bütünlüğüne duyulan inanç idi. Biz bilim tarihindeki eksik halkalardan birini yerine koymak istiyorduk; burada eksik kelimesi ile kastedilen, Rönesans'ı doğrudan doğruya Antikçağ'a bağlayan yanlış düşünce ile oluşan boşluktur. Biz, İslam kültür çevresinin yaratıcı bilginlerinin, bir alma ve özümleme döneminin ardından 900-1600 yılları arasında gösterdikleri başarılarını ortaya koymak istiyoruz. Bu başarılar 16. yüzyılın ikinci yarısından bu yana Avrupa'daki yaratıcılığın zeminini oluşturmuşlardır.

18. yüzyılda, Rönesans adı altında bilimlerin tarihine gerçeğe aykırı bir bakış, yani Avrupa'nın ve İslam kültürünün bilim sahasında Orta çağdaki başarılarının reddedilmesi ya da hiçe sayılması, büyük ölçüde yaygın idi. Arabistlerin ve İslamiyatçıların fen bilimlerine doğru yönelişi daha 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'da gittikçe artarak kendisini göstermekteydi. Bu öncellerin ve onların sayıları gittikçe artan, yorulmak bilmeyen ardılların değerli girişimleri vasıtasıyla bilim tarihinin birkaç alanında önemli düzeltmeler gerçekleşti. Buna rağmen günümüz insanı Arap-İslam kültür çevresinin evrensel bilimlerin tarihindeki hakiki anlamını çok az bilmektedir ve böylece bir kere dünyaya yerleşmiş olan alışık Rönesans tanımlaması sarsılmadan varlığını sürdürmektedir.

Ümit ediyorum ki İstanbul'un fevkalade güzel bir yerinde kurulmuş olan bu Müze, bu gerçek dışı tarihsel bakışı düzeltmede katkısını gösterecektir..

Frankfurt/Main, 17 Nisan 2009

Fuat Sezgin

☛ *Müze'nin 24 Mayıs 2008'deki
Açılış Konuşmalarından Biri*

Sayın Başbakan, Sayın Misafirler

Tarih anlayışının yeterli bir gelişme göstermeye başladığı anlardan itibaren birçok insanın zaman zaman şu veya bu aletin veya cihazın nerede ve ne zaman ortaya çıktığı yönünde kafa yorduğu ihtimaline bir gerçek nazarıyla bakılabilir. Ama tarih bilimi genelde ve çok uzun bir süre, alanını politik, askeri ve bir dereceye kadar da iktisadi olay ve değişmelerin toplanıp kaydedilmesi olarak gördü, bilim ve teknolojinin kazandığı gelişmelere bir üvey ana gözü ile baktı.

Bilim ve teknolojinin Yunanlılara kadar gerçekleşen gelişmesinin kademelerini takip etmek çok zor. Onlar, yani Yunanlılar, bilimler tarihinde işgal ettikleri sekiz yüz yıl kadar muazzam yapıcı safhada öncellerine dair çok az ip ucu veriyorlar. Kaynaklara işaret etme geleneği kendilerinde çok zayıf.

Onların muazzam yerlerini başlangıç olarak görmeye alışkın modern bilimlerin tarihinin üç yüz yıldan beri alışılan görüşü, Sümerlerin, Babillerin, Aşurilerin, Hititlerin, Kenanilerin, Aramilerin ve Mısırlıların kültürlerinin kültürlerinin arkeolojik araştırmalarının ve bulunan kitabe çözümlerinin getirdiği ışığa rağmen, önemli Neugebauer'in yarım yüzyıl Yunanlıların başta değil ortada buldukları, onların bilim tarihindeki önderlik bayrağını ellerine aldıklarından beri geçen 2500 yıllık devreye, geçmiş olan 2500 yıllık bir öncel devreyi daha eklemek gerektiği yolunda savunduğu tez çok az dikkat çekti.

Yedinci yüzyılın ilk yarısında, Yunanlıların elinde çok yüksek bir düzeye ulaşmış bilimlerin Doğu Akdeniz havzalarında ve Sasaniler İrani'nda ağır adımlarla çok küçük mesafeler geriye bırakmakta olduğu bir sırada, İslam, bu kültür merkezlerini içine alan bir kudret olarak tarih sahnesine çıktı. O kültür merkezlerinin mümessillerini, hangi inançta olurlarsa olsunlar büyük bir tolerans ve anlayışla entegre ve onların hocalığını kabul ederek, bilimlere yeni bir kıvılcım kazandırdı. Sekizinci yüzyılın ortalarında Hind kaynaklarına uzanıldı. İki yüzyıl kadar süren bir resepsiyon ve asimilasyon safhasından sonra yaratıcılığa ulaşıldı.

Bilimlerin İslam dünyasında ulaştığı yaratıcılık safhası bazı alanlarda daha 8. yüzyılın ikinci yarısında, bazı sahalarda ise 9. yüzyılın ortalarına doğru gerçekleşmiş oldu. Bu yaratıcılık safhası sonlara doğru sür'atin ve kantitenin düşmesiyle beraber 800 yıl, yani 16. Yüzyılın sonlarına kadar devam etti. Onların başardıklarının bugün küçük bir kısmını biliyoruz. Ayrıntılı olarak saymaya kalkışmak yerine şu şekilde ifade edilebilir: Onlar diğer kültür dünyalarından, özellikle Yunanlılardan aldıkları bilimleri geliştirdiler, yeni bilimleri ortaya koydular; önderlik durumuna geçecek kültür dünyasında ortaya çıkacak bazı bilimlerin yollarını döşediler. 'Büyük' ve 'yaratıcı' diye vasıflandırdığımız bilimin 800 yıl kadar süren bu safhasında Müslümanların Arapça yazan Hristiyan ve Yahudi vatandaşlarının katkısı az olmadı.

Bilimler tarihine bu yaratıcı safhada nelerin kazandırıldığının hepsini veya büyük bir kısmını bilmekten henüz çok uzak bulunuyoruz; tamamını tanımak belki hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Ama bugün bildiklerimiz, bilimler tarihinin en büyük birkaç safhasından biri karşısında bulunduğumuzu duymamıza yetiyor. Şüphesiz ki, içinde bulunulan devir faktörü ve diğer birçok koşullar, öncellerle ardılların başarılarının yön, karakter ve tabiatlarını etkiliyor. Bilimler tarihçisi için, büyük safhaların kendine has temel değerlerinin belirtilmesi işi kolay olmuyor. Ben şahsen yıllar boyunca İslam bilimler safhasının kendine has prensipleri olarak şunlara ulaşabildiğimi sanıyorum:

1. Adil tenkit prensibi,
2. Vazıh bir tekamül kanunu düşüncesi,
3. Kaynak zikretmede diğer kültür dünyalarında olduğundan daha çok gösterilen gayret,
4. Bilim tarih yazarlığının 10. yüzyıldan itibaren ortaya çıkışı ve gelişmesi,
5. Tecrübe ile teori arasında bir denge kurma prensibi ve tecrübenin araştırmada sistematik olarak kullanılacak bir vasıta olarak yer alması,
6. Uzun süreli gözetleme prensibi; bunun sonucu olarak rasathanelerin icadı,
7. Bilimin sadece kitaptan değil, hocadan ve kitaptan öğrenilmesi; buna bağlı olarak ilk üniversitelerin ortaya çıkışı,

Bilimler tarihinin en önemli başlangıç çizgilerinden biri şudur ki, İslam kültür dünyasının kitapları, aletleri ve ilaçları 10. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İspanya üzerinden Batı Avrupa'ya yollarını buldular. Müslümanlar m. 711 yılında İber Yarımadası'na ayak basmakla İslam kültür dünyası ile Avrupa arasındaki bağlantıyı kurmuş, geliştirecekleri bilimleri birkaç yüzyıl sonra ayrı bir kültür dünyasında yayılma kaderini çizmişlerdi.

İki kültür dünyasını birbirine bağlayan yollar zamanla artmaya devam etti. Bunların en önemlileri Sicilya, İtalya ve Bizans üzerinden geçiyordu; bhusus İ-

lam dünyasındaki teknolojinin Avrupa'ya ulaşmasında Haçlı Seferleri büyük bir rol oynamıştı.

Bilim ve teknolojinin İslam dünyasından Avrupa'ya ulaşma safhası -ki bu resepsiyon ve asimilasyon diye iki kademedede gerçekleşti- en azından beş yüz yıl sürdü. Avrupa'da gerçek manada 16. yüzyılda kreativite ve aynı yüzyılın ikinci yarısında İslam dünyasında bilimlerin duraklaması başladı. On yedinci yüzyılın başlarında Avrupalılar bilimde önderlik durumuna geçtiler.

Bu münasebetle bir tarihi realiteye istemeye istemeye işaret etmeyi zaruri buluyorum. O da şu ki, Latin kültür dünyasının Arap-İslam kaynaklarından yararlanma işi, Müslümanların Yunan kaynaklarını kullandığındaki açıklıkla olmadı. Müslümanlar Aristo'yu "Büyük Üstad" diye adlandırıyorlardı. Bokrat'ın, Galen'in ve diğerlerinin kitaplarından "Faziletli Bokrat", "Faziletli Galen" diyerek alıyorlardı. Ama Arapça kitapların birçoğunun Latince tercümelerinde gerçek müelliflerin adları kayboluyordu. Kaynak zikretme alışkanlığı hemen hemen hiç yoktu.

Bunun sonucu olarak, Avrupalılar 17. yüzyılda önderlik durumuna nasıl geldiklerini bilmiyorlardı. Gerek Avrupalılar, gerek Müslümanlar, bunu yüzyıllardan beri gelen üstün bir mazinin devamı sanıyorlardı. Bunun sonucu, Avrupalılarda Müslümanlara karşı üstünlük, Müslümanlarda ise yavaş yavaş bir aşağılık duygusu geliyordu. Avrupalılarda doğan bu üstünlük duygusu, aradan çok büyük bir zaman geçmeden, daha doğrusu 18. yüzyılda Rönesans tabiri içinde, günümüze kadar geçerliliğini pek kaybetmemiş olan kalıplaşmış ifadesini buldu. Buna göre, bilimlerin birkaç yüzyıldan beri tanınan yeni safhası, Avrupa'da doğrudan doğruya Yunan bilimlerinden kaynaklanan bir kalkınmaydı. Derin bir minnet duygusuyla anılmalı ki, bu, 1955'te Fransız filozofu Étienne Gilson'un "Profesörler Rönesansı" diye maskaraya aldığı görüşe karşı hümanist bir reaksiyon daha aynı yüzyılda kendini göstermeye başlamıştı. Bunların arasında Fransızlardan filozof ve tarihçi Voltaire, Almanlardan Johann Gottfried Herder, Johann Wolfgang von Goethe ve Alexander von Humboldt vardı.

Kısmen bu hümanistlerin, kısmen de ara sıra ortaya çıkan Avrupa merkezli bilim tarihçiliğinin bilmemezlikten geldiği çok önemli yeni bir hümanist cereyan vardı; o da Arapça, Farsça ve Türkçe kitapların Latince tercümelerine değil de asıllarına dayanarak İslam bilimlerini araştırmak. Bu cereyan çok yavaş bile olsa, daha 17. yüzyılda başlamış ve 19. yüzyılda konservatif bilim tarihçiliğini bazı alanlarda tashihlere zorlayacak kadar kuvvet kazanmıştı. Felsefe alanında dinler ve felsefe tarihçisi Ernest Renan 1852 yılında yayımladığı "Averroès et l'Averroïsme" isimli kitabında Endülüslü İbn Rüşd'ün Batı Avrupa ve İtalya'da felsefi düşünceni ne kadar derinden etkilendiğini çok mahir bir şekilde gösterdi. Onun çağdaşı filozof Heinrich Ritter, İslam bilimlerinin Avrupa'ya felsefe dışındaki etkisinin çok

büyük olduğu, Arap felsefesinin fiziksel yönünün Hristiyan Ortaçağ biliminde bir değişim sağladığı tezini savunuyordu. Fransız J.-J. Sédillot ve oğlu L.-A. Sédillot 60 yılı aşan çalışmalarıyla Müslümanların astronomi alanında gösterdikleri başarının büyük kısmını ortaya koymakla çağdaş meslektaşlarını hayrete düşürüyorlardı. Diğer taraftan J. T. Reinaud aynı zaman içinde İslam kültür dünyasının coğrafya alanındaki başarılarını elli yıl kadar süren etüdleriyle tanıtıyordu.

Matematik alanında hümanist Alexander von Humboldt'un Paris'te adı geçen bilginlerin yanında doktora yapmaya gönderdiği Franz Woepcke, sayısı kırkı geçen başarılı ve çok enteresan etüdleriyle konservatif matematik tarihçiliğini çok ciddi tashihlere zorladı. Mesela o çağın en ünlü matematik tarihi kitabında Müslümanların cebir alanında ikinci derece denklemlerin ötesine geçemedikleri iddia ediliyordu. Woepcke, 11. yüzyılda yaşayan Ömer Hayyam'ın üçüncü derece denklemlerin sistematik tanıtımını taşıyan Cebir kitabını yayımlayıp Fransızcaya çevirmekle, üzerinde çalıştığı alandaki eski hükümlerin ne kadar geçersiz olduklarının çok açık bir misalini sunmuştu.

19. yüzyılın ikinci yarısı İslam bilimlerinin tanıtılması yönünde çok önemli gayretlere şahit oldu. Bu misale coğrafya alanında çalışan Hollandalı Michael Jan de Goeje ve Alman Ferdinand Wüstenfeld yarım yüzyılı aşan çalışmalarında, günümüze ulaşmış olan hemen hemen bütün önemli Arapça coğrafya yazmalarını yayımlayıp kısmen de Avrupa dillerine çevirdiler. Çağdaşları Alois Sprenger, daha 1864 yılında 10. yüzyılda yaşayan Makdisi'yi, kitabının bir yazmasını Hindistan'da bulduktan sonra "yaşamış olan en büyük coğrafyacı" olarak ilan ediyordu. Daha sonraki etüdler gerçekten insan coğrafyasının 10. yüzyıl İslam dünyasındaki düzeyine Avrupa'da ancak 19. yüzyılda rastlanabildiğini kolaylıkla gösterdi.

1875 yılından itibaren İslam doğal bilimler tarihi araştırmalarına Erlangen şehrinden Eilhard Wiedemann adlı fizik bilgini katıldı. Bu dinlenmek bilmeyen bilginin 1928 yılına kadar yayımladığı 200'den fazla etüdü bilimler tarihinde anıtsal bir yer alıyor. İslam dünyası ona ne kadar teşekkür etse yetmeyecektir. Onun İslam kültür dünyasının bazı aletlerinin modellerini ilk yapan kimse olduğunu anmayı bir borç biliyorum. Öğrendiğime göre, onun yaptığı modellerden birkaçı Münih Müzesi'nin arşivinde muhafaza ediliyor.

Oryantalistler birkaç yüzyıllık çalışmalarıyla Müslümanların bilimler tarihinde çok önemli bir yeri olduğunu göstermeye yetecek kadar önemli sonuçlara vardılar. Bununla beraber, bu yerin ne kadar büyük olduğunu gerçeğe yakın bir şekilde öğrenebilmekten çok uzağımız veya hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz. Bu yolda birkaç adım ileriye gidebilme amacıyla 1982 yılında Frankfurt Üniversitesi'ne bağlı bir Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü kurduk. Çalışmalarımız esnasında, Müslümanlar tarafından geliştirilen ve icad edilen aletlerin modellerini yapmak

düşüncesi doğdu; böylece orada bir müze ortaya çıktı. O aletlerin benzerlerinin bugün açılmakta olan müzede çok büyük bir ziyaretçi kitlesi tarafından görüleceği ümidini taşıyor, bu müzenin bilimler tarihinin bütün insanlığın müşterek malı olduğu hususundaki temel düşüncemizi yansıtmak için müstesna bir yer olduğuna inanıyoruz.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Dr. Kadir Topbaş'a sağladığı harikulade binadan dolayı teşekkür ediyorum. Binanın başılsanmasından bu yana Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan bu müzenin kurulması işini çok büyük bir ilgi ile benimsedi ve finansmanını sağladı. Kendisine en derin şükran duygularımı ifade etmek isterim.

Müze projesinin gerçekleşmesi, açılacak hale gelebilmesi yolunda gösterdiği kesintisiz ilgi ve destekten dolayı Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ertuğrul Günay'a candan teşekkür etmeyi zevkli bir borç biliyorum.

Müzenin kurulması ve açılışına buldukları değerli katkılardan dolayı Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Başkanı Sayın Prof. Dr. Nüket Yetiş'e ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Başkanı Prof. Dr. Engin Bermeke'ye samimi teşekkürlerimi dile getirerek sözümü bitiriyorum.

Fuat Sezgin

İSTANBUL İSLAM BİLİM ve TEKNOLOJİ TARİHİ MÜZESİ

TÜBA ve İBTAV tarafından hazırlanan bu eser, yalnızca bir müze kataloğu değil aynı zamanda İslam medeniyetinin dünya bilim mirasına sunduğu paha biçilmez katkıları gün yüzüne çıkaran devasa bir hafızanın rehberidir. Modern bilimin temellerinin İslam coğrafyasında nasıl atıldığını somut örneklerle ortaya koyan bu çalışma, Avrupa merkezli tarih anlayışına güçlü bir cevap niteliği taşımaktadır.

Kitap, bilim tarihinin önemli akademisyeni Prof. Dr. Fuat Sezgin'in ömrünü adadığı büyük vizyonu merkezine alıyor. Okuyucu, İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin kuruluş öyküsüne tanıklık ederken; astronomiden tıbbı, matematikten denizcilige kadar pek çok disiplinde orijinal kaynaklara sadık kalınarak yeniden üretilen eserlerin büyüleyici hikâyesini keşfediyor. Aynı zamanda geçmişin bilim köklerinin gelecekle nasıl buluşturulması gerektiğine dair çarpıcı dikkatler sunuyor.

İslam medeniyetinin bilimdeki "taşıyıcı" değil, asıl "kurucu" rolünü dikkat çekici bilgi, belge ve görsellerle kanıtlayan bu eser, Rönesans'ın bu köklü birikime olan borcunu da gözler önüne seriyor. "Bilim, medeniyetlerin ortak dilidir." ilkesinden yola çıkarak hazırlanan bu başvuru kaynağı, geçmişin muazzam birikimini geleceğin imkânlarıyla buluştururken hem bilim insanları hem de tarihin derinliklerine merak duyan bütün okurlar için yeni bir ufuk çizgisi sunuyor.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

